

CZU: 378.12:159.9.016

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3967151>

PARTICULARITĂȚI ALE INTELIGENȚEI SPIRITUALE LA CADRELE DIDACTICE UNIVERSITARE – CADRU EXPERIMENTAL

*Nadejda BUTNARI, Nina BÎRNAZ**Universitatea de Stat din Moldova*

Articolul de față scoate în evidență importanța inteligenței spirituale prin prisma dimensiunilor sale: gândirea critică existențială, producerea de sens personal, conștiința transcendențială și expansiunea stării de conștiință. În acest context, sunt reflectate rezultatele experimentului psihopedagogic cu referire la inteligența spirituală a cadrelor didactice universitare, la etapa de constatare, formare și control.

Cuvinte-cheie: *inteligență spirituală, gândire critică existențială, producere de sens personal, conștiință transcendențială, expansiune a stării de conștiință, cadre didactice universitare.*

PECULIARITIES OF SPIRITUAL INTELLIGENCE WITH ACADEMIC STAFF – EXPERIMENTAL FRAMEWORK

This article highlights the importance of spiritual intelligence from the perspective of its dimensions: critical existentialism thinking, personal meaning production, transcendental awareness and conscious state expansion. In this context, the results of the psycho-pedagogical experiment with reference to the spiritual intelligence of the academic staff, to the stage of finding, training and control are reflected.

Keywords: *spiritual intelligence, critical existentialism thinking, personal meaning production, transcendental awareness, conscious state expansion, academic staff.*

Introducere

Realitatea școlii actuale reflectă trecerea printr-un moment decisiv de proiectare a demersului instructiv prin regândirea schemelor de comunicare și de relaționare afectivă.

Acest deziderat determină rolul cadrului didactic universitar, evidențiind calitatea sa de agent al educației în raport cu procesul de instruire al studentului, orientat spre inserție socioprofesională. Astfel, funcția didactică a profesorului se integrează într-o misiune specifică a acestuia față de cei pe care îi formează, responsabilizându-l de vehicularea mecanismului axiologic în activitatea cu studenții.

Pornind de la această aserțiune, constatăm rolul *inteligenței spirituale* într-o astfel de abordare a instruirii.

O perspectivă asupra inteligenței spirituale o găsim la D.Zohar și I.Marshall, în cartea lor *S.Q.: Connecting with Our Spiritual Intelligence*, unde consemnează că acest tip de inteligență este profund umană și e cea mai importantă dintre inteligențe având un rol transformativ, permițând oamenilor să fie creativi, să schimbe regulile și să modifice situațiile în favoarea creșterii și dezvoltării active, unificatoare, dătătoare de sens, a sinelui, dar și a celorlalți [1].

O perspectivă referitoare la inteligența spirituală a cadrului didactic este evidențiată de către Robert K. Greenleaf – fondatorul concepției moderne de liderism în serviciul celorlalți, în anii '80, având sensul de lider care are simțul valorilor profunde, pe care le servește cu conștiinciozitate prin modul de punere în aplicare a funcției sale, precum: excelența, exploatarea la maximum a potențialului individual, realizările, calitatea serviciilor și angajamentul față de oameni. Un atare profesor mobilizează, ghidează, susține, stimulează și promovează formarea constructivă și armonioasă a studenților [2].

Conceptul de inteligență spirituală

R.A. Emmons reprezintă spiritualitatea prin prisma diferitor aspecte ale psihologiei, care reflectă experiențe fenomenologice, valori, comportamente pozitive [3]. În ceea ce privește capacitatea de a face față problemelor existențiale, spiritualitatea se poate califica drept inteligență.

Aceeași idee este susținută de către H.Gardner, care consideră că inteligența spirituală ar trebui să fie inclusă în cadrul inteligențelor multiple.

În acest context, inteligența spirituală reflectă aspecte ale inteligențelor inter- și intrapersonale:

- *inteligența interpersonală* relaționează cu facultatea de a percepe și distinge stadiile intențiilor, motivelor, dorințelor și sentimentelor altor persoane, prin intermediul expresiilor faciale, vocii, gesturilor, la fel ca și capacitatea de a deosebi semnele interpersonale și a răspunde la acestea într-o manieră eficientă;

• *inteligența intrapersonală* implică cunoașterea personală și abilitatea de a acționa conform acestei cunoașteri. Acest tip de inteligență conduce la a avea o imagine de succes despre sine însuși, la aptitudinea de a recunoaște stările proprii de spirit, motivațiile și dorințele proprii, de asemenea la capacitatea de autodisciplină. Determină capacitatea de a lucra cu sentimentele, stările și emoțiile individuale [4].

D.B. King și T.L. Decicco definesc inteligența spirituală drept „*un set de capacități mentale care contribuie la conștientizarea, integrarea și adaptarea aspectelor nemateriale transcendente ale existenței unei persoane, care conduc la reflecție profundă existențială, îmbunătățirea sensului, recunoașterea unui sine transcendent și stăpânirea stărilor spirituale*” [5].

Modelul inteligenței spirituale propus de D.B. King și T.L. Decicco reflectă patru dimensiuni:

- 1) *gândirea critică existențială;*
- 2) *producerea de sens personal;*
- 3) *conștiința transcendentală;*
- 4) *expansiunea stării de conștiință.*

Caracteristici profesionale ale cadrului didactic universitar în contextul inteligenței spirituale

Gândirea critică existențială

Potrivit autorilor R.Paul și L.Elder, gândirea critică denotă un set de funcții: *autodirijare, autodisciplinare, automonitorizare și autoreglare*. Aceasta implică abilități eficiente de comunicare, rezolvare a problemelor și angajamentul de a depăși egocentrismul și sociocentrismul înăscut [6].

Pe baza celor expuse mai sus, determinăm **caracteristicile cadrului didactic universitar** în contextul gândirii critice existențiale:

- *Flexibilitatea*, proprietate distinctă a gândirii divergente, ceea ce presupune ușurința de adaptare la condiții noi [7].
- *Reflecția*, formă superioară a activității intelectuale, care se orientează analitic asupra propriului conținut de imagini și concepte.

Un rol esențial în formarea cadrului didactic universitar revine gândirii critice existențiale.

Existențialismul a fost conceptualizat de către filosofii E.Husserl și M.Heidegger (dezvoltat mai târziu de către J.P. Sartre) drept curent filosofic care pune accentul pe existența individuală, libertate și alegere. Acest curent se concentrează pe problema existenței umane.

În literatura de specialitate identificăm 12 teme principale ale existențialismului [8]. Expunem șase dintre aceste teme: *neputința rațiunii, devenirea ființei umane, devenirea personală, angajarea, celălalt și viața expusă*, care sprijină epistemologic conceptul de gândire critică existențială. Extrapolând esența acestor teme la formarea gândirii critice existențiale, evidențiem următoarele **caracteristici ale cadrului didactic**.

- *Integritatea* reflectă acțiuni consecvente ale profesorului, conform sistemului de valori și principiilor personale.
- *Implicarea* este un proces prin care cadrul didactic inițiază acțiuni de dezvoltare personală, socială și participă activ la realizarea acestora.
- *Conștiința de sine* reprezintă facultatea de a se discerne, pătrunde și aprecia pe sine, de a se autodetermina în propriile atitudini și de a avea controlul propriilor alegeri, pentru a deosebi între bine și rău, adevăr și minciună, între moral și imoral.
- *Alegerea* este un nivel individual de acțiune reflectat prin luare de decizii în privința unor lucruri, evenimente, comportamente.
- *Relaționarea* constituie procesul social exprimat prin interacțiune, comunicare interpersonală și împărtășire de cuvinte, emoții și stări reciproce.
- *Comportamentul „independent de context”* este o formă de conduită umană autonomă, care se bazează pe inițiativă personală, nefiind condiționată din exterior.

Producerea de sens personal

D.D. Nasel afirmă că inteligența spirituală implică contemplarea sensului simbolic al evenimentelor și circumstanțelor trăite personal, pentru identificarea scopului în viață [9].

După D. B. King, producerea de sens personal reprezintă o capacitate de adaptare eficientă în situații de criză de natură existențială sau spirituală, precum și în problemele legate de sănătatea fizică și psihologică [10].

Pe baza celor expuse mai sus, determinăm **caracteristicile cadrului didactic universitar** în contextul producerii de sens personal.

- *Elaborarea scopurilor în viață* este un demers care presupune implicarea activă și conștientă a persoanei în propria devenire, prin intermediul proiectării unor finalități existențiale.

- *Capacitatea de adaptare eficientă în situații de criză* reflectă calitatea persoanei de a identifica ieșiri din situații problematice de viață, reflectată prin flexibilitate și deschidere la schimbări.

Preocupările privind practicile de succes legate de formarea cadrelor didactice sunt strâns legate și de logoterapia existențială a lui V.Frankl.

Autorul identifică trei căi, prin care se poate găsi sensul vieții: *a) să facem sau să producem ceva; b) să trăim ceva sau să iubim pe cineva; c) să adoptăm o atitudine adecvată diferitor situații de viață* [11].

În baza celor expuse mai sus, stabilim **caracteristicile cadrului didactic universitar** în contextul producerii de sens personal:

- *Angajamentul față de oameni* este modalitatea umană prin care se participă loial, responsabil și creativ la susținerea unor oameni și realizarea unor obiective comune.

- *Autodonarea* reprezintă procesul prin care o persoană își relativează propria ființă și o pune în slujba unei cauze sau a unei rațiuni superioare.

- *Autodepășirea* constituie un demers care reflectă acțiuni de depășire a propriilor capacități cu impact de transformare și dezvoltare a propriei persoane.

Conștiința transcendențială

F.Vaughan a observat că inteligența spirituală în procesul ei de integrare a vieții mintale și spirituale cu viața exterioară, profesională, solicită mai multe modalități de cunoaștere [12]. Una dintre aceste modalități se referă la *transcendență*. Transcendența, în context educațional universitar, reflectă activitatea cadrului didactic de a *extrapola* ideii dincolo de limitele impuse de factorii externi pentru a depăși comunul și rigurozitatea.

T.N. Le și M.R. Levenson descriu conștiința transcendențială ca fiind „capacitatea de a trece dincolo de conștiința obișnuită, reflectată în posibilitatea de a vedea lucrurile la un nivel înalt de libertate, față de condiționarea biologică și socială” [13].

Reieșind din cele expuse mai sus, evidențiem *interiorizarea* drept **caracteristică a cadrului didactic universitar** în contextul conștiinței transcendențiale, un aspect al vieții psihice conștiente și un proces prin care persoana internalizează anumite stări, evenimente.

Expansiunea stării de conștiință

Pornind de la ideea dualistă, potrivit căreia „în univers există două realități esențiale distincte, sau două tipuri de substanță: una este materială și respectă legile fizicii cunoscute; cealaltă este conștiința și se află în afara fizicii” [apud, 14], opinăm că conștientizarea reprezintă un proces mental și spiritual, prin care cel la care este activată facultatea de a fi conștient înțelege interesele, valorile, expectanțele, problemele personale și ale altor oameni. De aici rezidă *holismul* ca și **caracteristică** esențială a **cadrului didactic universitar** în contextul expansiunii stării de conștiință.

Teoriile cuantice fundamentează concepția că există o analogie strânsă între procesele cuantice și propriile noastre experiențe interne și procese cognitive [15]. În această ordine de idei, stabilim o **caracteristică** esențială a **cadrului didactic universitar** în contextul expansiunii stării de conștiință – *cogniția reflexivă*, care presupune achiziționarea propriilor experiențe și a altora determinând astfel un mod de gândire contextual.

Demers empiric în evaluarea inteligenței spirituale la cadrele didactice universitare

În cadrul demersului experimental al cercetării am folosit modelul unifactorial „*înainte-după*” cu un singur grup, având ca obiectiv principal evaluarea efectului programului de formare asupra fiecărui participant, *înainte* de formare și *după* formare [16].

Eșantionul implicat în demersul experimental al cercetării s-a constituit din 150 de cadre didactice universitare de la Universitatea de Stat din Moldova (eșantion general).

Scopul experimentului constă în determinarea nivelului inteligenței spirituale a cadrelor didactice universitare.

Instrumentele de bază utilizate în această cercetare sunt:

- *chestionarul de identificare a inteligenței spirituale*, elaborat de F.Vaughan (2006), contituit din 31 de itemi, care măsoară nivelul general de inteligență spirituală;

- *chestionarul de autoevaluare a inteligenței spirituale*, elaborat de D.B. King (2008), constituit din 24 de itemi, care reflectă cele patru dimensiuni ale inteligenței spirituale, câte șase itemi pentru fiecare dimensiune: gândirea critică existențială, producerea de sens personal, conștiința transcendențială și expansiunea stării de conștiință.

Aceste chestionare au fost utilizate pentru evaluarea inteligenței spirituale a cadrelor didactice universitare atât la etapa de constatare, cât și la etapa de control.

Partea experimentală a cercetării a inclus 3 etape:

- 1) *etapa de constatare* – aplicarea pretest a instrumentelor de evaluare;
- 2) *etapa formativă* – realizarea programului de formare;
- 3) *etapa de control* – aplicarea posttest a instrumentelor de evaluare și prezentarea comparativă a datelor.

Etapa de constatare

Datele obținute în urma aplicării *Chestionarului de identificare a inteligenței spirituale* (F.Vaughan) reflectă nivelul general al inteligenței spirituale a cadrelor didactice universitare (scăzut, mediu, înalt). Astfel, atestăm că majoritatea respondenților (66%) posedă inteligență spirituală la nivel mediu; 8% au un nivel scăzut al inteligenței spirituale, iar 26% din respondenți denotă nivel înalt al inteligenței spirituale (Fig.1).

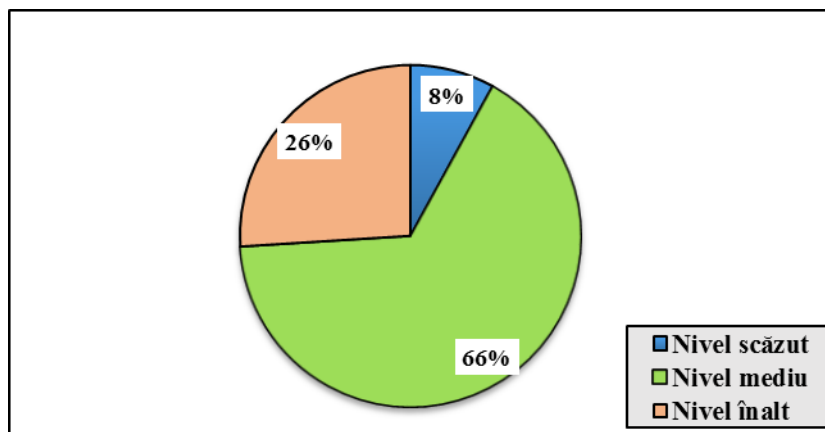

Fig.1. Nivelul general al inteligenței spirituale la cadrele didactice universitare.

Aplicarea *Chestionarului de autoevaluare a inteligenței spirituale* (D.B. King) evidențiază următoarele rezultate:

- la dimensiunea *Gândirea critică existențială*, 16% din respondenți atestă nivel scăzut al inteligenței spirituale; 60% – nivel mediu și 24% – nivel înalt. Astfel, constatăm că majoritatea respondenților (60%) au nivel mediu al inteligenței spirituale la această dimensiune;
- la dimensiunea *Producerea de sens personal*, 5% din respondenți denotă nivel scăzut al inteligenței spirituale; 65% – nivel mediu și 30% – nivel înalt. În acest context, afirmăm că majoritatea respondenților (65%) au nivel mediu al inteligenței spirituale la această dimensiune;
- la dimensiunea *Conștiința transcendențială*, 9% din respondenți reflectă nivel scăzut al inteligenței spirituale; 69% – nivel mediu și 22% – nivel înalt. Conchidem că majoritatea respondenților (69%) au nivel mediu al inteligenței spirituale la această dimensiune;
- la dimensiunea *Expansiunea stării de conștiință*, 17% din respondenți atestă nivel scăzut al inteligenței spirituale; 76% – nivel mediu și 7% – nivel înalt. Prin urmare, concluzionăm că majoritatea respondenților (76%) au nivel mediu al inteligenței spirituale la această dimensiune.

Concluzii. Scorurile înregistrate la cele patru dimensiuni ale inteligenței spirituale indică asupra faptului că respondenții atestă în număr majoritar nivel mediu al inteligenței spirituale (Fig.2).

O ulterioară etapă a experimentului de constatare s-a desfășurat pe 30 de cadre didactice universitare (parte a eșantionului general), participante benevol la programul de formare. În acest context, au fost aplicate repetat chestionarele de evaluare a nivelului inteligenței spirituale cu scopul de a identifica dinamica inteligenței spirituale la etapa de control.

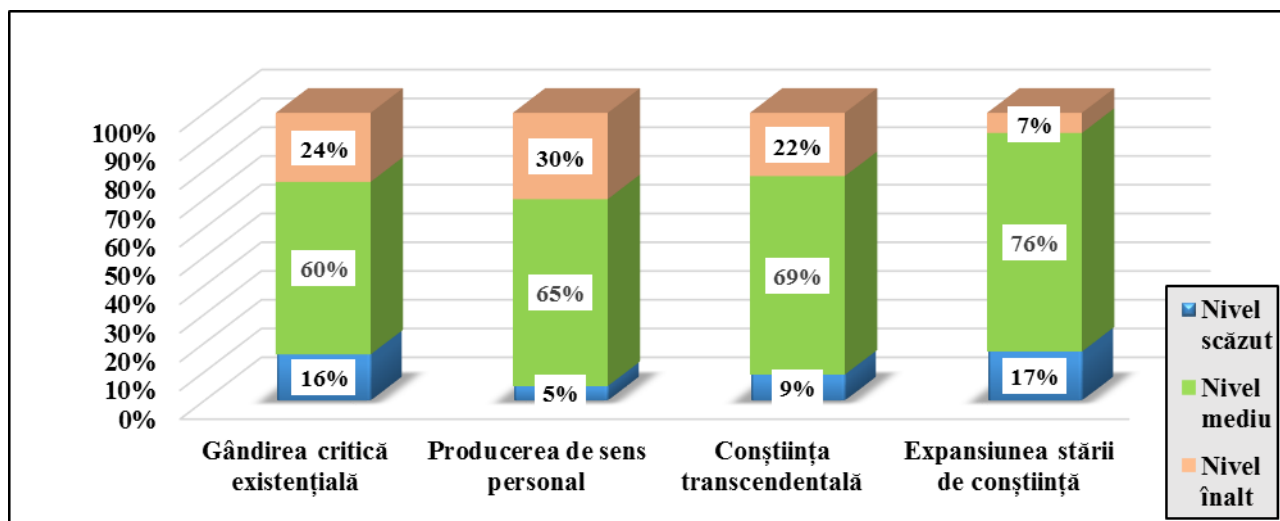

Fig.2. Nivelul dimensiunilor inteligenței spirituale la cadrele didactice universitare.

Rezultatele empirice au fost prelucrate cu ajutorul metodelor statistico-matematice, folosind pachetul informativ SPSS, versiunea 20.0 [17].

Metodele statistico-matematice utilizate sunt: *statistici descriptive, coeficientul de corelație Pearson, Testul T-test pentru eșantioane perechi.*

Datele obținute în urma aplicării *Chestionarului de identificare a inteligenței spirituale* (F.Vaughan) reflectă nivelul general al inteligenței spirituale la cadrele didactice universitare (scăzut, mediu, înalt). Astfel, atestăm că majoritatea respondenților (67%) posedă inteligență spirituală la nivel mediu; 33% din respondenți denotă nivel înalt al inteligenței spirituale, iar 0% au un nivel scăzut al inteligenței spirituale (Fig.3).

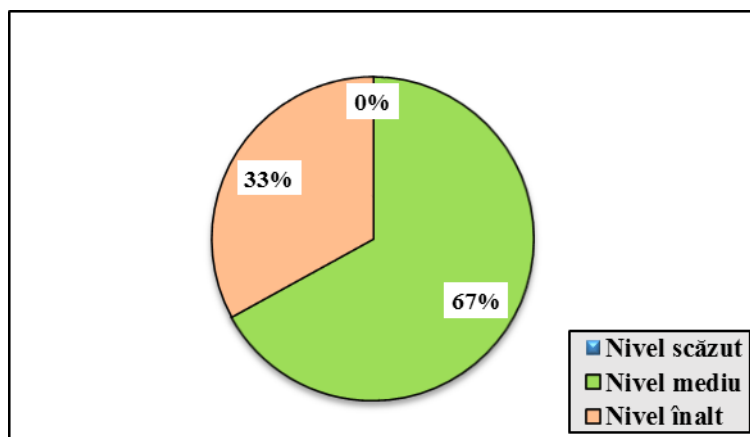

Fig.3. Nivelul general al inteligenței spirituale la cadrele didactice universitare (grup experimental).

Aplicarea *Chestionarului de autoevaluare a inteligenței spirituale* (D.B. King) evidențiază frecvența și valoarea procentuală pentru fiecare nivel (scăzut, mediu și înalt) al dimensiunilor inteligenței spirituale:

- la dimensiunea *Gândirea critică existențială*, 6,7% din respondenți atestă nivel scăzut al inteligenței spirituale; 46,7% – nivel mediu și 46,7% – nivel înalt. Astfel, constatăm că majoritatea respondenților (46,7%) au nivel mediu și înalt al inteligenței spirituale la această dimensiune;
- la dimensiunea *Producerea de sens personal*, 0% din respondenți denotă nivel scăzut al inteligenței spirituale; 53,3% – nivel mediu și 46,7% – nivel înalt. În acest context, afirmăm că majoritatea respondenților (53,3%) au nivel mediu al inteligenței spirituale la această dimensiune;
- la dimensiunea *Conștiința transcendențială*, 6,7% din respondenți reflectă nivel scăzut al inteligenței spirituale; 73,3% – nivel mediu și 20% – nivel înalt. Conchidem că majoritatea respondenților (73,3%) au nivel mediu al inteligenței spirituale la această dimensiune;

- la dimensiunea *Expansiunea stării de conștiință*, 16,7% din respondenți atestă nivel scăzut al inteligenței spirituale; 73,3% – nivel mediu și 10% – nivel înalt. Prin urmare, concluzionăm că majoritatea respondenților (73,3%) au nivel mediu al inteligenței spirituale la această dimensiune.

Concluzii. Scorurile înregistrate la cele patru dimensiuni ale inteligenței spirituale indică asupra faptului că respondenții atestă în număr majoritar nivel mediu al inteligenței spirituale (Tab.1).

Tabelul 1

Nivelul dimensiunilor inteligenței spirituale la cadrele didactice universitare (grup experimental)

Dimensiunile	Nivel scăzut		Nivel mediu		Nivel înalt	
	frecvența	%	frecvența	%	frecvența	%
Gândirea critică existențială	2	6,7%	14	46,7%	14	46,7%
Producerea de sens personal	0	0%	16	53,3%	14	46,7%
Conștiința transcendențială	2	6,7%	22	73,3%	6	20%
Expansiunea stării de conștiință	5	16,7%	22	73,3%	3	10%

Etapa de formare

Etapa de formare s-a desfășurat în perioada septembrie – decembrie 2019.

Programul de formare a inclus 14 sesiuni de training, care reflectă conținuturile celor patru dimensiuni ale inteligenței spirituale: gândirea critică existențială, producerea de sens personal, conștiința transcendențială, expansiunea stării de conștiință (Tab.2).

Tabelul 2

Programul de formare a inteligenței spirituale la cadrele didactice universitare

Dimensiunea SQ	Obiectivele sesiunii	Unitatea de conținut
EVALUAREA INIȚIALĂ. INTRODUCERE	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Evaluarea nivelului de inteligență spirituală a cursanților în etapa de constatare. ✓ Identificarea semnificației tipurilor de inteligență: cognitivă, emoțională și spirituală. ✓ Analiza conceptului de inteligență spirituală în baza modelului cvadrudimensional propus de D.B. King. ✓ Argumentarea propriei viziuni cu referire la spiritualitate. 	1. Sesiunea de inițiere. Spiritualitatea ca formă de inteligență
GÂNDIREA CRITICĂ EXISTENȚIALĂ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Identificarea trăsăturilor (valorilor) personale și profesionale ale persoanei integre. ✓ Stabilirea esenței trăsăturilor (valorilor) personale și profesionale ale integrității. ✓ Definirea conceptului de integritate. 	2. Integritatea personală și profesională a cadrului didactic
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stabilirea componentelor care reflectă structura unui argument și a indicatorilor logici de premisă și de concluzie. ✓ Definirea conceptului de argumentare și contraargumentare. ✓ Formularea unui argument și a unui contraargument. 	3-4. Criticismul în gândire prin argumentare. Structura unui argument. Argumentarea și contraargumentarea

PRODUCEREA DE SENS PERSONAL	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stabilirea responsabilității omului creator de valori. ✓ Exemplificarea etapelor procesului de producere a sensului personal în context didactic. ✓ Analiza relației dintre sens și scop. ✓ Identificarea surselor principale ale sensului personal. 	5-6. Producerea de sens personal, sustenabilitate spirituală
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Argumentarea propriei viziuni cu referire la angajament. ✓ Definirea conceptului de angajament. ✓ Identificarea tipurilor de angajament ale cadrului didactic. 	7. Angajamentul ca valoare în contextul producerii de sens personal
CONȘTIINȚA TRANSCENDENTALĂ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Aprecierea rolului spiritului de observație în procesul de interiorizare a experiențelor de viață semnificative. ✓ Identificarea etapelor ciclului de învățare experiențială. ✓ Analiza subconștientului ca resursă esențială în interiorizarea și valorificarea experiențelor de viață semnificative. 	8-9. Interiorizarea experiențelor de viață semnificative, condiție a maturizării spirituale
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Determinarea semnificației contextului în luarea deciziilor. ✓ Definirea conceptului de gândire contextuală. ✓ Identificarea etapelor procesului de luare a deciziilor. 	10. Gândirea contextuală
EXPANSIUNEA STĂRII DE CONȘTIINȚĂ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Aprecierea rolului reflexivității în procesul de cunoaștere. ✓ Analiza procesului de gestiune mintală ca componentă a metacogniției în contextul rezolvării de probleme. ✓ Stabilirea caracteristicilor cadrului didactic cu inteligență spirituală. 	11-13. Stilul cognitiv reflexiv. Cadrul didactic cu inteligență spirituală
EVALUAREA FINALĂ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Evaluarea nivelului de inteligență spirituală a cursanților în etapa de control. ✓ Evaluarea activităților de training, a impactului și rezultatelor obținute. 	14. Sesiunea finală

Etapa de control

La etapa de control a cercetării au fost analizate și prelucrate datele chestionarelor aplicate repetat, după desfășurarea programului de formare.

În urma analizei rezultatelor obținute în baza *Chestionarului de identificare a inteligenței spirituale* a cadrelor didactice universitare la etapa de control, observăm că 70% din respondenți posedă inteligență spirituală la nivel înalt și 30% denotă nivel mediu al inteligenței spirituale (Fig.4).

Aplicarea *Chestionarului de autoevaluare a inteligenței spirituale* (D.B. King) evidențiază frecvența și valoarea procentuală pentru fiecare nivel (scăzut, mediu și înalt) al dimensiunilor inteligenței spirituale:

- la dimensiunea *Gândirea critică existențială*, 36,7% din respondenți atestă nivel mediu și 63,3% – nivel înalt. Astfel, constatăm că majoritatea respondenților (63,3%) au nivel înalt și 0% din respondenți – nivel scăzut al inteligenței spirituale la această dimensiune;

- la dimensiunea *Producerea de sens personal*, 46,7% din respondenți au nivel mediu și 53,3% – nivel înalt. În acest context, afirmăm că majoritatea respondenților (53,3%) au nivel înalt și 0% din respondenți nivel scăzut al inteligenței spirituale la această dimensiune;
- la dimensiunea *Conștiința transcendențială*, 53,3% din respondenți reflectă nivel mediu și 46,7% – nivel înalt. Conchidem că majoritatea respondenților (53,3%) au nivel mediu și 0% din respondenți nivel scăzut al inteligenței spirituale la această dimensiune;
- la dimensiunea *Expansiunea stării de conștiință*, 3,3% din respondenți atestă nivel scăzut al inteligenței spirituale; 76,7% – nivel mediu și 20% – nivel înalt. Prin urmare, concluzionăm că majoritatea respondenților (76,7%) au nivel mediu al inteligenței spirituale la această dimensiune.

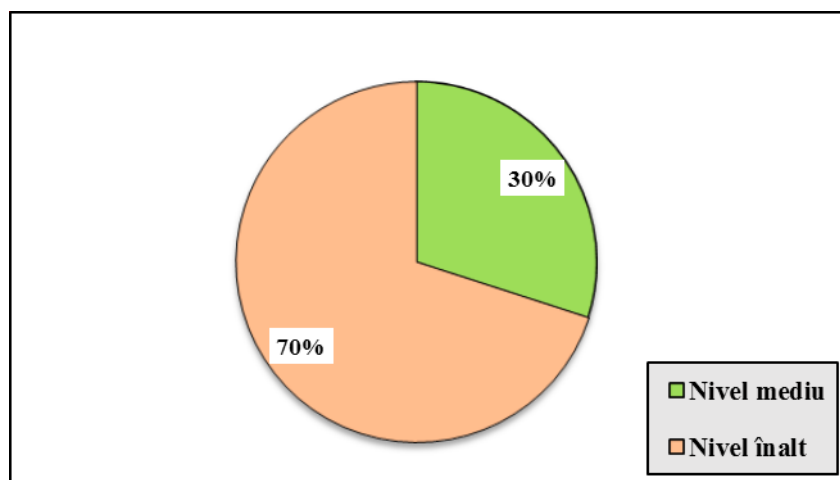

Fig.4. Nivelul general al inteligenței spirituale la cadrele didactice universitare (grup experimental).

Concluzii. Scorurile înregistrate la dimensiunile *conștiința transcendențială* și *expansiunea stării de conștiință* indică asupra faptului că respondenții atestă în număr majoritar nivel mediu al inteligenței spirituale, iar la dimensiunile *gândirea critică existențială* și *producerea de sens personal* majoritatea respondenților au un nivel înalt al inteligenței spirituale (Tab.3).

Tabelul 3

Nivelul dimensiunilor inteligenței spirituale la cadrele didactice universitare (grup experimental)

Dimensiunile	Nivel scăzut		Nivel mediu		Nivel înalt	
	frecvența	%	frecvența	%	frecvența	%
Gândirea critică existențială	0	0%	11	36,7%	19	63,3%
Producerea de sens personal	0	0%	14	46,7%	16	53,3%
Conștiința transcendențială	0	0%	16	53,3%	14	46,7%
Expansiunea stării de conștiință	1	3,3%	23	76,7%	6	20%

Pentru a arăta **relația dintre variabilele cercetate** am utilizat coeficientul de corelație Pearson.

Coeficientul de corelație este o măsură numerică sau un indice al gradului de asociere între două seturi de scoruri. Intervalul de valori este de la maxim +1,00, prin 0,00, până la -1,00. Semnul „+” indică o corelație pozitivă, anume – că scorurile unei variabile se măresc odată cu creșterea scorurilor celeilalte variabile. Semnul „-” indică o corelație negativă, anume – că în timp ce scorurile unei variabile cresc, scorurile pentru cealaltă variabilă descresc.

Analizând rezultatele prelucrării statistice, am obținut următoarele corelații:

- Există o relație pozitivă semnificativă între coeficientul inteligenței spirituale (după F.Vaughan) și conștiința transcendentă ($r=0,697$, $DF=30$, $p=,000$); odată cu creșterea coeficientului inteligenței spirituale se amplifică și nivelul conștiinței transcendente.

- Există o relație pozitivă semnificativă între nivelul gândirii critice existențiale și nivelul producerii de sens personal ($r=0,591$, $DF=30$, $p=,001$); odată cu creșterea nivelului gândirii critice existențiale crește și nivelul producerii de sens personal.

- Există o relație pozitivă semnificativă între nivelul gândirii critice existențiale și nivelul conștiinței transcendente ($r=0,522$, $DF=30$, $p=,003$); odată cu creșterea nivelului gândirii critice existențiale crește și nivelul conștiinței transcendente.

- Există o relație pozitivă semnificativă între nivelul gândirii critice existențiale și nivelul expansiunii stării de conștiință ($r=0,632$, $DF=30$, $p=,000$); odată cu creșterea nivelului gândirii critice existențiale crește și nivelul expansiunii stării de conștiință.

- Există o relație pozitivă semnificativă între nivelul producerii de sens personal și nivelul conștiinței transcendente ($r=0,526$, $DF=30$, $p=,003$); odată cu creșterea nivelului producerii de sens personal crește și nivelul conștiinței transcendente.

- Există o relație pozitivă semnificativă între nivelul producerii de sens personal și nivelul expansiunii stării de conștiință ($r=0,575$, $DF=30$, $p=,000$); odată cu creșterea nivelului producerii de sens personal crește și nivelul expansiunii stării de conștiință.

- Există o relație pozitivă semnificativă între nivelul conștiinței transcendente și nivelul expansiunii stării de conștiință ($r=0,453$, $DF=30$, $p=,012$); odată cu creșterea nivelului conștiinței transcendente crește și nivelul expansiunii stării de conștiință.

În continuare, vom scoate în evidență, prin comparație, rezultatele obținute înainte și după formarea cadrelor didactice universitare. În acest sens, am utilizat Testul T pentru eșantioane perechi, pentru evaluarea semnificației statistice a diferențelor dintre mediile pentru două seturi de scoruri, în cazul nostru – evidențierea diferențelor și a semnificației statistice de până la și după formarea inteligenței spirituale la cadrele didactice universitare.

Media pentru variabila *coeficientul inteligenței spirituale* după F.Vaughan până la programul formativ ($M=117,07$, $SD=12,21$) și după programul formativ ($M=123,50$, $SD=11,06$) diferă semnificativ ($t=-2,89$, $DF=29$, $p=0,007$). Ceea ce semnifică creșterea coeficientului după programul de formare (Fig.5).

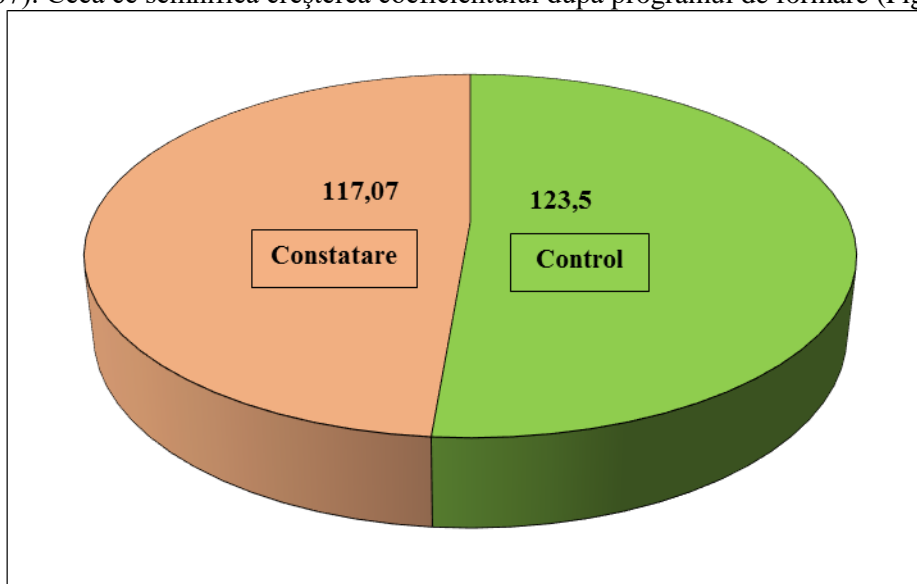

Fig.5. Media coeficientului inteligenței spirituale (după F.Vaughan) la cadrele didactice universitare la etapa de constatare și la etapa de control.

Media pentru variabila *gândirea critică existențială* până la programul formativ ($M=19,47$, $SD=4,28$) și după programul formativ ($M=22,10$, $SD=3,45$) diferă semnificativ ($t=-4,94$, $DF=29$, $p=0,000$). Și în acest context atestăm o îmbunătățire semnificativă.

Media pentru variabila *producerea de sens personal* până la programul formativ ($M=16,10$, $SD=2,51$) și după programul formativ ($M=16,67$, $SD=2,32$) nu diferă semnificativ ($t= -1,19$, $DF=29$, $p=0,241$). La această variabilă nu există o diferență semnificativă.

Media pentru variabila *conștiința transcendentă* până la programul formativ ($M=16,67$, $SD=3,26$) și după programul formativ ($M=17,70$, $SD=2,68$) nu diferă semnificativ ($t= -1,90$, $DF=29$, $p=0,066$). La această variabilă de asemenea nu există o diferență semnificativă.

Media pentru variabila *expansiunea stării de conștiință* până la programul formativ ($M=12,30$, $SD=3,96$) și după programul formativ ($M=14,23$, $SD=2,95$) diferă semnificativ ($t= -3,48$, $DF=29$, $p=0,002$). Prin urmare, atestăm și la această variabilă o îmbunătățire semnificativă.

Pornind de la rezultatele obținute, evidențiem că la două dimensiuni ale inteligenței spirituale – *gândirea critică existențială* și *expansiunea stării de conștiință* – creșterea este semnificativă, iar la celelalte două dimensiuni – *producerea de sens personal* și *conștiința transcendentă* – creșterea este ne semnificativă, aspect explicat prin faptul că timpul rezervat (câte patru sesiuni pentru fiecare dimensiune) la aceste dimensiuni a fost insuficient. Pentru a obține o creștere semnificativă este nevoie de extinderea în timp a activităților la aceste dimensiuni cu elemente de coaching și follow-up (Fig.6).

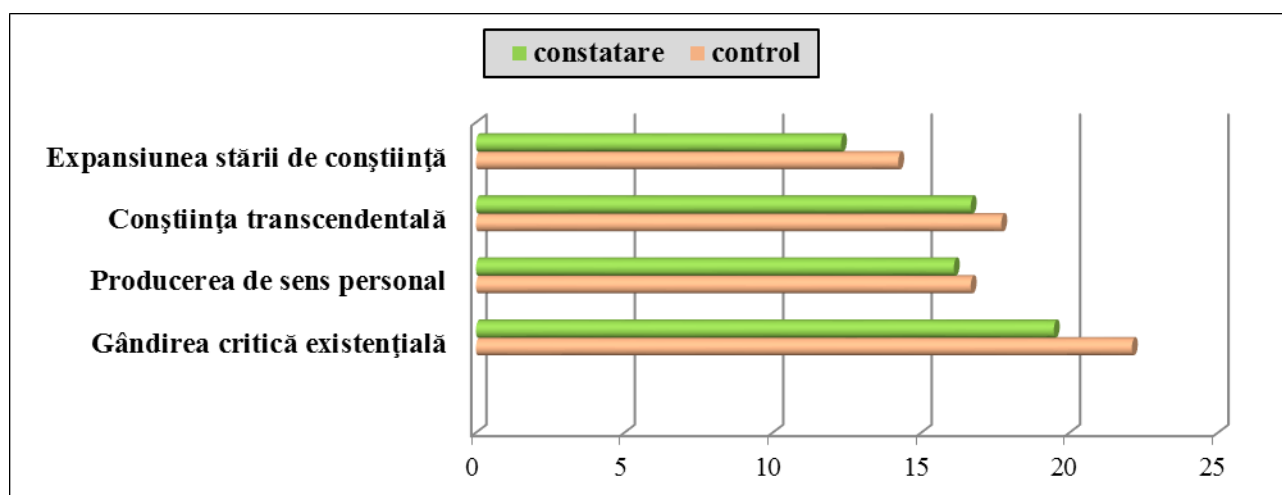

Fig.6. Media dimensiunilor inteligenței spirituale (după D.B. King) la cadrele didactice universitare la etapa de constatare și la etapa de control.

Concluzii

Analiza rezultatelor experimentului psihopedagogic la etapa de control, după aplicarea programului de formare, reflectă o îmbunătățire semnificativă a nivelului general al inteligenței spirituale a cadrelor didactice universitare. În același context, constatăm că la două dimensiuni ale inteligenței spirituale, și anume: *gândirea critică existențială* și *expansiunea stării de conștiință*, creșterea de asemenea este semnificativă, iar la dimensiunile *producerea de sens personal* și *conștiința transcendentă* creșterea este ne semnificativă. Aceste rezultate scot în evidență, pe de o parte, eficiența programului de formare, iar, pe de altă parte, nevoia de extindere în timp a activităților la dimensiunile care denotă creștere ne semnificativă cu elemente de coaching și follow-up.

Referințe:

- ZOHAR, D., MARSHALL, I. S.Q.: *Connecting with Our Spiritual Intelligence*. New York: Bloomsbury, 2000.
- GREENLEAF, R.K. *Servant Leadership. A Journey into the Nature of Legitimate Power and Greatness*. USA, 338 p.
- EMMONS, R.A. Is spirituality an intelligence? Motivation, cognition and the psychology of the ultimate concern. In: *International Journal for the Psychology of Religion*, 2000, no10(1), p.3-26.
- GARDNER, H. A case against spiritual intelligence. In: *International Journal for the Psychology of Religion*, 2000, no10(1), p.27-34.
- KING, D. B., DECICCO, T. L. A viable model and self-report measure of spiritual intelligence. In: *International Journal of Transpersonal Studies*, 2009, no28(1), p.68-85.

6. PAUL, R., ELDER, L. *The thinker's guide to analytic thinking*. Dillon Beach, CA: Foundation for Critical Thinking Press, 2010.
7. GUILFORD, J.P. *The nature of human intelligence*. New York: McGraw-Hill, 1967.
8. MOUNIER, E. *Introduction aux existentialismes*. Paris: Éditions Gallimard, 2016.
9. NASEL, D.D. *Spiritual orientation in relation to spiritual intelligence: A consideration of traditional Christianity and New Age/individualistic spirituality*: Unpublished doctoral dissertation, University of South Australia, Adelaide, 2004, p.52.
10. KING, D.B. Personal Meaning Production as a Component of Spiritual Intelligence. În: *International Journal of Existential Psychology and Psychotherapy*, 2010, vol.3, no1.
11. FRANKL, V.E. *Man's search for meaning*. Boston: Beacon Press. Retrieved July 17, 2016.
12. VAUGHAN, F. What is spiritual intelligence? In: *Journal of humanistic psychology*, 2002, no42(2), p.16-33.
13. LE, T.N., LEVENSON, M.R. Wisdom as selftranscendence: What's love got to do with it? In: *Journal of Research in Personality*, 2005, no39, p.443-457.
14. EMMONS, R.A. Is spirituality an intelligence? Motivation, cognition and the psychology of the ultimate concern. In: *International Journal for the Psychology of Religion*, 2000, no10(1), p.3-26.
15. ZOHAR, D., & MARSHALL, I. *SQ: Connecting with our spiritual intelligence*. New York, NY: Bloomsbury, 2000.
16. POPA, M. *Metodologia cercetării. Note de curs*. București, 2015.
17. HOWITT, D., CRAMER, D. *Introducere în SPSS pentru psihologie*. Iași: Polirom, 2006.

Date despre autori:

Nadejda BUTNARI, doctorandă, Școala doctorală *Psihologie și Științe ale Educației*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: butnarinadejda@yahoo.com

Nina BÎRNAZ, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ninabernaz@yahoo.com

Prezentat la 15.04.2020